

מאמרי התורה להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

* בראשית *

מאמרי התורה להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

* בראשית *

ערוך על פי וועדים שנמסרו
בפני מבקשי דעת
ע"י הרד"ג
רבי אהרן שווב שליט"א

כתיבה ועריכה:
הרב אריה לייב גולדשטוף שליט"א

עימוד וגרפיקה:
אהרן עמיר 052-7657995

להארות ולהערות:
lehovin.tora@gmail.com | 050-4166000

פרשת וירא

פרשת וירא

ושמרו דרך ה'

התועלת של קיום המצוות להשגת התורה

מדוע הקב"ה מוכרח לגלות את הנהגתו לאברהם

לפני שהפך הקב"ה את סדום ועמורה, נאמרו כמה פסוקים, שעלינו להתבונן בתוכם ובמשמעותם¹²²:

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה - ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונגברו בו כל גווי הארץ.

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אתרו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו.

יש להבין: מה פשר מאמרו של הקב"ה - "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה", וכי הקב"ה מוכרח כביכול לספר לאברהם כל מה שהוא עושה בעולם !?

ועוד יש להבין: כיצד מתחבר לזה התיאור בהמשך על היותו של אברהם לגוי גדול ועצום, ועל כך שעתיד לחנך את בניו לשמור דרך ה'?

רש"י על אתר מבאר, שמאחר שארץ ישראל הובטחה לאברהם אבינו, וסדום וסביבותיה הינם חלק מן הארץ, "לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו". - ואת המשך הפסוקים מבאר רש"י על פי מדרש אגדה: "זכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו ברכו".

אולם הדברים לכאורה קשים, הרי הקב"ה נותן את הארץ לאברהם אבינו במתנה, וכי הוא צריך לספר לו מה הוא מבצע בארץ לפני שהוא נותן לו אותה במתנה?

122. בראשית יח, יז-ט.

וביותר, דברי ההמשך לא מובנים: מה המקום להכניס כאן את השבחים ותוספת הדברים במעלתו של אברהם אבינו?

בעולם הזה אי אפשר לקבל שכר מצוה אבל ניתן לקבל שכר על ההכנה

נתבונן בשאלה אחרת –

שאלו את אדוננו הגר"א זיע"א¹²³: כיצד אנו מבקשים שוב ושוב להשתמש בזכות עקידת יצחק, וכפי שאנו מזכירים ומבקשים לאחר אמירת פרשת העקידה בכל יום: "כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו". וכן בדומה לזה בחתימת ברכת זיכרונות בראש השנה: "ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו". וכך בעוד מקומות רבים בתפילותינו אנו מעוררים את הזכות הזו.

והרי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"¹²⁴!

השיב הגר"א –

בכל מצוה שאנו מקיימים יש שני חלקים: ההכנה שאנו מבצעים מצידנו, והמצוה עצמה. על המצוה עצמה אכן לא ניתן לקבל שכר בעולם הזה, אבל על ההכנה שקדמה למצוה ניתן לקבל שכר בעולם הזה.

וכך גם היה במצות העקידה: קדמו לה יומיים של הכנה, בהם אברהם אבינו השכים בבוקר, חבש את חמורו, בקע עצי עולה, טרח בהליכתו ובחיפוש מקום העקידה ועוד. על אותם יומיים של הכנה למצוה – ניתן לקבל שכר בעולם הזה. ורק על מעשה העקידה עצמה חל הכלל "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא".

והוסיף הגר"א כי הדברים רמוזים בלשון הפסוק¹²⁵:

יְחִינּוּ יְמֵימִים – בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחַיָּה לְפָנָיו.

"יחיינו" בקבלת שכר בעולם הזה, "מיומיים" של ההכנה. ואילו קבלת השכר על מה שנעשה "ביום השלישי" – בעקידה עצמה, תהא רק לעתיד לבא בעת ש"יקימו ונחיה לפניו".

והדברים נפלאים, אך עדיין עלינו המלאכה להבין את עומקם של דברים:

123. נדפס בקול אליהו פרשת וירא.

124. קידושין לט ע"ב.

125. הושע ו, ב.

מדוע באמת אי אפשר לקבל שכר על המצוות בעולם הזה?

ואחר שנבין זאת, נצטרך להבין מדוע על חלק ההכנה מצידנו כן ניתן לקבל שכר בעולם הזה?

תלמוד גדול או מעשה גדול?

נקודה נוספת להתבוננות –

הגמרא במסכת קידושין מבררת¹²⁶:

תלמוד גדול או מעשה גדול?

ומסקנת הגמרא:

נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה.

יש להבין את ספק הגמרא: הרי מפורש במשנה¹²⁷ שאנו מזכירים כל יום לאחר ברכות התורה: "תלמוד תורה כנגד כולם", ואם כן בודאי שתלמוד גדול מן המעשה!

ואמנם, מאידך – לא ניתן להתעלם מההלכה שמצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, יש לבטל תורה וללכת לעשותה¹²⁸. כלומר, אף שברור לנו שהתורה חשובה ומרוממת יותר מקיום המצוה, מכל מקום הקב"ה דורש מאיתנו לרדת למצב הנמוך יותר ולקיים את המצוה.

מבאר המהר"ל¹²⁹, כך הוא סדר הדברים:

בוודאי שמעלת התורה בעצם גדולה מן הכל. אך כיון שמטרת האדם בעולם הזה היא לתקן את הגשמיות ואת החלקים הנמוכים שבבריאה, וזה מתקיים יותר על ידי מעשי המצוות, לכן יש צד גדול לומר שקיום המצוות הוא עבודה חשובה יותר מלימוד התורה.

ולפי זה, מדוע באמת "תלמוד תורה כנגד כולם"?

לכאורה ניתן להסביר זאת בדרך זו:

אמת היא שמטרתנו לתקן את המקומות הנמוכים יותר, אבל כדי שהאדם יעשה זאת נכון, הוא מוכרח להיות מלא וגדוש בתורה, ורק מהמקום המרומם הזה

126. מ ע"ב.

127. פאה פ"א מ"א.

128. מועד קטן ט ע"ב, רמב"ם הלכות ת"ת פ"ג ה"ד.

129. חידושי אגדות שם. ובנתיבות עולם – נתיב התורה פ"א מרחיב ביותר ומבאר את כל הסוגיא על פי דרכו.

בידו לתקן את ה'ארץ'. וככל שילמד יותר תורה – כך התיקון של הגשמיות יהיה מושלם יותר.

לפי הדברים הללו נראה לכאורה, שעיקר התכלית היא קיום המצוות, והתורה אינה אלא כלי חשוב ביותר שבאמצעותו האדם מקבל כח לתקן את העולם הזה.

אמנם, הבנה זו נסתרת מלשון הגמרא במסקנא: "תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה". משמע שהתלמוד הוא הגדול יותר. וקשה, שהרי לפי הביאור הנ"ל נראה כי המעשה גדול מן התלמוד, וכל עניינו של התלמוד הוא רק להיות אמצעי להביא לידי מעשה! ואם כן, כיצד אמרו חז"ל שה"תלמוד גדול"?

בכלל, המשפט שנאמר במסקנא סותר את עצמו מתחילתו לסופו:

אם כל עניינו של התלמוד להביא לידי מעשה, מחייב הדבר שהמעשה הוא החשוב ובגינו לומדים תורה. אם כן, כיצד ניתן להסיק מכך שהתלמוד גדול יותר מן המעשה?

התורה אור פנימי והמצוות אור מקיף

ובענין זה יש להתבונן במקור נוסף –

מבואר בספרים הקדושים¹³⁰:

לימוד התורה הוא "אור פנימי", וקיום המצוות הוא "אור המקיף".

אור פנימי הוא אור ממועט יותר מאור מקיף, כי האור הפנימי הוא מותאם להיכנס אל תוך הכלי, מה שאין כן האור המקיף – מפאת גודל רוממותו, אינו יכול להיכנס לכלי אלא רק חופף עליו מבחוץ.

לדוגמא –

בכל אדם יש חמשה חלקי נשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה.

בתוך האדם נכנסים רק שני החלקים הנמוכים ביותר, 'נפש' ו'רוח' – "נ"ר ה' נשמת אדם". ואילו ה'נשמה' המרוממת יותר – עומדת מבחוץ ושולחת ניצוצי אורה לתוך מוחו של האדם.

130. ראה ליקוטי אמרים סוף פרק ה'.

ומובן ממילא שה'חיה' וה'יחידה' שאורם גבוה מאוד, אינם נכנסים כלל באדם, אלא משמשים רק כ'אור מקיף' מחוצה לו.

וליתר המחשה נוספת -

כאשר גאון עצום שיודע את כל התורה לעומקה ולרחבה מבקש ללמד את תלמידו פרט כלשהו מתוך דברי התורה, הוא צריך לצמצם את עצמו מאוד, ולמצוא משלים ודרכים כיצד להוריד את הדברים באופן שהתלמיד אשר נמצא במקום נמוך מאד יצליח לקלוט ולהבין אותם. ולאחר כל זה, הכמות שהתלמיד סופג מתוך דברי הרב היא יחסית מזערית.

מעתה - מה שהתלמיד קולט וסופג לתוכו הוא 'אור פנימי', ואילו הידע הרחב שיש לרב המשפיע עליו הוא 'אור מקיף'. - ומובן שבכדי להעביר לתלמיד את מעט האור הפנימי, יש צורך ברב שיש לו ידיעות רבות ואור מקיף גדול יותר.

לפי כלל זה יוצא לכאורה שאור התורה קטן יותר מאור המצוות - כי אור תורה הוא רק 'אור פנימי' ואילו המצוות הם 'אור מקיף'.

אולם אלו דברים מחודשים מאד, כי אנו רגילים לחשוב הפוך, וכלשון הפסוק¹³¹ "כי יר מַצְוָה וְתוֹרָה אֹר", המצוה היא רק 'נר' לעומת התורה שהיא ה'אור' בעצמו. מה פשר הדבר.

קדשנו במצוותך ותן חלקנו בתורתך

המקור האחרון שנתבונן בו בענין זה, הוא נוסח בקשתנו בתפילות:

קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ - וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

כלומר, תחילה האדם צריך להתקדש על ידי המצוות, ורק לאחר מכן הוא נעשה ראוי לזכות לאור התורה.

בנוסח זה משמע שהתורה היא העיקר, והמצוות הינם רק הכשר והכנה ללימוד התורה.

אם כן, נשוב ונברר: מה גדול יותר, התורה או המצוות?

המידע ה'יבש' וההבנה העמוקה

נפנה לביאור הענין מיסודו -

בכל מידע שאנו קולטים יש שני חלקים: המידע ה'יבש' והחיצוני, וההבנה העמוקה והפנימית.

את המידע החיצוני קל מאוד לקלוט, אך בהבנה הפנימית ישנם דרגות על גבי דרגות, וככל שהאדם מתרומם למקום גבוה יותר - כך הוא משיג עומק גדול יותר.

ניתן לראות זאת בחוש בלימוד הגמרא. את אותם קטעי גמרא שבפרק 'אלו מציאות' לומד גם ילד בגיל עשר, גם בחור בישיבה קטנה, בחור בישיבה גדולה, אברך כולל, ר"מ ומרביץ תורה, עד גדולי ישראל ממש.

כולם עוסקים באותו 'טקסט', אך ההבנה הפנימית של הדברים שונה לאין ערוך ככל שהאדם מרומם יותר.

אותה גמרא שאנו עוסקים בה, נלמדה גם על ידי גדולי האחרונים, וקדמו להם הראשונים, הגאונים, האמוראים, התנאים, ולמעלה מהם הנביאים ואפילו משה רבינו.

ברור לנו שכל השגה שנשיג בהבנת הסוגיא, הינה רק טיפה מן הים לעומת העומק הנורא הגנוז בה. שהרי התורה היא גילוי רצונו של הקב"ה, והוא הלא 'אין סופי'.

בכל פעם שאנו חוזרים לסוגיא שעסקנו בה בעבר ולומדים אותה שוב, ההבנה שלנו נעשית עמוקה עוד יותר, וכך אנו חושפים עוד ועוד רבדים מהעומק שטמון בתורה הקדושה, וכל פעם מחדש יש בה שמחה ועונג עילאי.

את העלייה הזו בהבנה - עומק לפנינו מעומק - אנו נמשיך לעשות גם בגן עדן ובעולם הבא. שם יתגלו לנו השגות נוספות, ונזכה להתחבר עוד ועוד לפנימיות שבתורה, ובזה נתענג על ה'.

כי עיקר תכלית האדם הוא להתענג על ה'¹³², וזה נעשה על ידי שמתחברים אל הגיונו של הקב"ה.

ונבאר כיצד נעשה החיבור של האדם להגיון האלוהי:

תפקיד האדם - להתחבר להגיונו של מקום

התורה היא גילוי של הרצון האלוהי ממש. וכמו שאמרו חז"ל¹³³:

אנכי - נוטריקון: אנא נפשי כתיבת יהבית [-אני את עצמי כתבתי ונתתי].

¹³². כלשונו הזהב של הרמח"ל בפרק א' בספרו 'מסילת ישרים'.

¹³³. שבת קה ע"א.

החיבור לגילוי הרצון האלוקי אינו מתקיים בקריאת המילים הכתובות בלבד, אלא בחיבור לתוכן הפנימי והרעיון שעומד מאחורי הדברים.

כי כאשר אנו קוראים את הטקסט בלא שהוא מתיישב לנו על הלב, הוא נשאר ידע שטחי שלא משפיע עלינו דבר.

ורק כאשר נשיג את העומק הטמון בתורה, ונהפוך את זה לדברים המתיישבים על ליבנו, הם יהפכו להיות חלק מעצם האישיות שלנו, וכך נהיה דבוקים ומחוברים יותר לרצונו של הקב"ה מקור החיים.

כי רק ידע שמתקבל בהיגיון שלנו - נעשה חלק מאיתנו ממש.

משל למה הדבר דומה:

אדם שמלמדים אותו: 'אחד ועוד אחד שווה שנים'.

אם הוא יתרכז רק במילים ה'יבשות', הוא עלול לשכוח או להתבלבל במשך הזמן, כי לא נספג אצלו ההיגיון של התרגיל. ובנוסף - הוא לא ידע להשליך מזה על מקרים אחרים, ואם נשאלו למחרת כמה זה 'שנים ועוד שנים', לא יהיה לו מושג, כי הוא רק למד רק כמה זה 'אחד ועוד אחד'.

אולם כאשר הוא מבין את ההגיון והרעיון שעומד מאחורי התרגיל, ומדוע התוצאה חייבת להיות כך. הרי זה נעשה לחלק מההבנה והדעה שלו עצמו, ומעתה - הוא ידע לחשב תרגילים רבים על בסיס רעיון והיגיון זה, וכמובן שאין כל חשש שמא ישכח ויתבלבל.

משל נוסף:

אילו יאמרו לנו לעשות פעולה כלשהי בלי שאנו מבינים את ההיגיון שמאחוריה, אולי באותה שעה נעשה זאת, אך כשיסתלק המחייב - נפסיק לעשותה.

אולם אם יסבירו לנו מה עומד מאחורי אותה פעולה, ומדוע הגיוני מאוד לעשות אותה - זה יהפך לחלק מהאישיות העצמית שלנו, וגם כשלא יהיה לנו מחייב חיצוני - אנו נקפיד לעשותה.

וזה היה חלק מהמבחן של כלל ישראל בחטא העגל, שמשו רבינו הסתלק מהם, והם בקשו להם אלוהים אשר ינחה אותם את הדרך. וברור שאילו היו סופגים את אור התורה בקרבם והופכים אותו לעצם אישיותם, לא היה מפריע להם מה שמשו רבינו הסתלק, והם לא היו זקוקים כלל למשענת חיצונית כל שהיא, כי הם יודעים את אשר עליהם לעשות על פי יסודות התורה הקדושה. ואכמ"ל.

נמצא, כי זו עבודת האדם בעולם הזה ובעולמות העליונים: לרכוש לעצמו ולספוג כמה שיותר חלקים מההיגיון האלוקי.

"תורה" היא דק מה שנספג באישיות

בזאת נבין מאמר חז"ל¹³⁴ :

חכמה בגויים תאמין, תורה בגויים אל תאמין.

ויש להבין: מדוע הגויים אינם יכולים להשיג את דברי התורה, וכי אינם יודעים לקרוא? וגם אם בעבר היה ניתן לחשוב שקשה עליהם הבנת התורה, אבל כיום שהגמרות המבוארות הנגישו את התורה לכל אדם, בודאי גם גוי יכול לקרוא ולהבין כל מה שכתוב!

ועוד יש להבין: מדוע 'חכמה' כן יכולה להיות בגויים? הרי גם החכמה האלוקית היא גבוהה ומרוממת מאוד!

אלא, ש'חכמה' עניינה הוא קריאת המידע החיצוני בלא לספוג אותו לתוך הדעה העצמית של האדם, וזה מה שהגויים יכולים לתפוס מדברי התורה – להשיג אותם כידע חיצוני בלבד.

אולם אנו זכינו לאפשרות להשיג גם 'תורה', שעניינה הוא ספיגת הדברים לתוך האישיות ממש, וזאת באמצעות ההבנה העמוקה המתיישבת על הלב. ודבר זה הגוי אינו יכול להשיג, כי גם אם יבין הכל – זה לא יתיישב על ליבו והוא לא יהפוך את אישיותו ל'אישיות של תורה'.

וכך, ככל שנספוג לתוכנו עוד פיסות הגיון אלוקי, נהפך להיות יותר 'אלוקיים' כביכול. כמובן שיש תועלת גם בלימוד הבקיאות, אך זה רק בכדי לשמש כרקע וסיוע לתפקיד העיקרי של הלימוד בעיון.

אולם עיקר תפקידנו אינו להיות 'מאגרי ידע', אלא לשנות את האישיות והדעה שלנו ולהפוך אותם ל'דעת תורה אלוקית'.

השכל המשכיל והמושכל אחד הוא

את היסוד הזה מלמד אותנו בעל ה'לשם' בספר¹³⁵ :

עיקר גילוי רצונו ית"ש אשר נתגלה לנו, הוא התורה והמצוה אשר צוה לנו ורוצה מאתנו. והרי נתגלה לנו ברצונו ית"ש, והוא גילוי אלוהי אשר ממנו עצמו.

134. איכה רבה ב, יג.

135. הקדמות ושערים שער א פרק ז. וראה גם בספר ליקוטי אמרים פרק ה' שהרחיב בכך.

ועל זה הוא גודל החיוב דעסק התורה שאנו מחויבים בה, כי נודע הוא ש"השכל והמשכיל והמושכל אחד הוא"¹³⁶, וכשמשכיל ויודע איזה דבר מהתורה הרי הוא דבוק ומתאחד ברצונו ית"ש ממש, כי נעשה אותו הידיעה שכל בו שהוא חלק מכחות הנפש שבו, והרי מתאחד עם רצונו ית"ש ממש.

וכשזוכה לידיעת כל התורה שהוא רמ"ח ושס"ה כבנין מציאות כל האדם, ומקיים ועושה אותם גם בגופו ממש, הרי נעשה כולו בגופו ונפשו דבוק ומתאחד ברצונו. ולכן נאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

נמצא, שכאשר אדם משיג את השכל וההיגיון של דברי התורה, זה נעשה חלק מהדעה האישית שלו, ובזאת הוא נהפך בעצמו להיות "אלוקי". וזו הדביקות הגדולה ביותר בקב"ה.

התורה היא חיי הנצח

ומאחר שהתורה היא נצחית, משום שהיא רצונו של הקב"ה שאין לו סוף – "כִּי אֵתָּה אֱלֹקִים אֱמֶת וְדַבְרְךָ אֱמֶת וְקִים לְעֵד". ממילא כאשר אנו סופגים לתוכנו את התורה שהיא דברי אלוקים חיים – גם אנו נעשים נצחיים.

על כך נאמרה ההערה המפורסמת: "התורה היא לא החמצן לנשימה, אלא היא החיים בעצמם". כי אין מציאות נפרדת של חיים שהתורה משמשת כחמצן עבורם, אלא כל תכלית החיים היא לימוד התורה בעצמה.

עבודתנו בעולם הזה היא למלאות את עצמינו בחיים אלוקיים – באמצעות ספיגת דברי התורה לתוך האישיות שלנו.

אברהם אבינו מורה לבניו את "דרך ה'"

בזאת אנו משכילים להבין מדוע הקב"ה ביקש לספר לאברהם אבינו על הפיכת סדום. משום שכאמור, עיקר מטרת האדם בבריאה היא להבין בהגיונו את רצונו של הקב"ה ואת דרכו. ואמנם באותה שעה עדיין לא ניתנה התורה, אך אברהם אבינו למד את בוראו בהתבוננות בהנהגותיו יתברך, וראה כיצד כל מעשיו והנהגותיו של הבורא הם במידת החסד.

136. על דרך "קודשא בריך אורייתא וישראל חד" (וזהר אחרי מות ענ ע"א), השכל הוא התורה, המושכל הוא הקב"ה, והמשכיל הוא האדם מישראל הלומד את התורה.

ולכן כאשר הקב"ה החל לנהוג בהפיכת סדום בהנהגה חדשה של מידת הגבורה - שלא היתה מוכרת עדיין לאברהם אבינו, רצה הקב"ה להודיע לו על ההנהגה הזאת כדי שיכירה וילמדה - וכל זאת כאמור, משום שתכלית עבודתנו בעולם היא שהברואים יבינו ויתחברו לדרכיו של הקב"ה.

וזה ביאור המשך הפסוקים:

כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה'.

לא נאמר "ושמרו מצוות ה'", או "תורת ה'", אלא דוקא 'דרך ה'".

משמעות המושג 'דרך' היא ענין שמוכן בהגיון וניתן לצעוד על פיו, שהרי חוק בלא טעם הוא 'ציווי' נקודתי שאין אפשרות להעתיקו למקרים אחרים וללכת בעקבותיו הלאה.

ומאחר שתפקידו של אברהם אבינו להעביר לבניו ולזרעו אחריו את "דֶּרֶךְ ה'", שהיא הרוח והנשמה הפנימית של רצון ה', לכן היה הקב"ה 'מוכרח' כביכול לגלות לו את הגילוי החדש שהוא מגלה בעולם.

ובאמת, ככל שהאדם יבין יותר את הדברים ויספוג אותם בעצם אישיותו, כך יש יותר סיכוי שהוא יעביר את זה גם לבנים שלו אחריו.

קיום המצוות כהכשר לספיגת דברי התורה

ועתה נתקדם ונבאר:

אם תכלית האדם היא ספיגת דברי התורה לתוכו, אם כן מה מטרתם של המצוות?

התשובה היא:

המצוות מסייעים לנו לספוג את דברי התורה, ולהפוך אותם מ'חכמה' ל'תורה'!

ונרחיב לבאר:

כפי שהתבאר לעיל, לגויים אין כל אחיזה בתורה, משום שאין להם אפשרות להכיל את ההיגיון האלוקי בתוככי הנפש שלהם.

כך גם אנו - התפיסה של דברי התורה משתנה לפי גודל וזכות הכלים שקיימים בנו. ככל שאנו מתקדשים ונטהרים יותר, כך ההבנה שלנו בהגיון התורני נעשית עמוקה יותר.

ככל שאדם מתקרב יותר לקב"ה, כך התפיסה שלו בדברי התורה תהיה גדולה יותר. לכשתמצא לומר: ככל שהאדם נעשה יותר 'ישראלי', אזי מתקיים בו יותר "תורה בישראל תאמין".

ואת זה אנו פועלים על ידי המצוות, אשר תפקידם ועניינם הוא לרומם ולקדש את האדם, ובאמצעותם הוא יזכה להשגה עמוקה וגדולה יותר בדברי התורה.

וזו כוונת התפילה: "קדְשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ – וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ". קדושת המצוות מסייעת לנו לקבל את חלקינו בתורה, ולהחדיר אותה במעמקי נפשינו.

ונבאר כיצד זה פועל –

המצוות מגלים אור של רצון שאין לנו השגה בו

בשונה מדברי התורה שיש לנו יכולת להשיג משהו בהבנתם כל אחד לפי שכלו – מעשי המצוות הם גבוה מעל גבוה. אין לנו השגה בעומקם ובטעמם האמיתי, ועיקר מעשינו הוא "לעשות רצון בוראנו". וכלשון הגמרא¹³⁷:

למה תוקעים? רחמנא אמר תקעו!

כשאנו עושים את רצונו של מקום, אנו עוסקים באור האלוקי הגבוה ביותר.

ביאור הדברים:

יודע¹³⁸, שבכל מעשה שאדם מוציא מהכח אל הפועל הוא עובר חמשה שלבים: רצון, מחשבה, הרהור, דיבור ומעשה.

ה'רצון' הוא החשק הראשוני שבא לאדם ממקור עליו, ולא תמיד הוא יודע להסביר מהיכן הגיע אליו החשק והרצון הזה.

בשלב הבא הרצון מעורר את ה'מחשבה' ואת ה'הרהור' בדבר על מנת לנתח כיצד לקיים את הרצון בפועל, כאשר ה'דיבור' וה'מעשה' אחראים על ההוצאה מן הכוח אל הפועל.

הרצון הוא כנגד 'ספירת הכתר' – כשם שהכתר נמצא מעל הראש של האדם ולא בתוכו, כך גם הרצון הוא הבזק אור שבא מחוץ לאדם, ולא מיניה וביה.

ובזאת מבואר, שאת דבר ה' שבתורה אנו עמלים ויש לנו יכולת להשיג משהו

137. ראש השנה טז ע"א.

138. מבוסס על פי פירוש הגר"א לספר יצירה פ"א מ"ח.

מתוכו לפי ערכנו, אבל את ה"רצון" של ה' בוודאי שאין לנו כלים להבין. זה מופקע מאיתנו לחלוטין.

ולכן כשאנו מקיימים מצוה, אנו מתחברים לנקודת הרצון העליון שהיא במהותה ומקורה העליון גבוהה לאין ערוך מדברי התורה.

הטעם שאי אפשר לקבל שכר על המצוה בעולם הזה

זו הסיבה ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", משום שהכלל הוא: מה שאדם מכיל בתוכו, אפשר להנות ממנו בעולם הזה, ומה שאדם עושה בלי לספוג לתוכו – לא ניתן ליהנות ממנו בעולם הזה.

המצוה מחברת אותנו לאור עליון וגבוה כל כך, שאין לנו שום יכולת להשיג משהו ממנו בעולם הזה. ולכן גם השכר עליה יהיה רק בעולם הבא.

לעומת זאת, על ההכנה למצוה אנו יכולים לקבל שכר בעולם הזה. משום שלמרות שבמצוה עצמה אין לנו השגה, אך בהכנה וההקדמה שאנו עושים קודם, שהיא מתבצעת לפי מידת ההשגה שלנו במצוה – יש לנו אחיזה ותפיסה.

לדוגמא: הנחת תפילין היא מעשה מרומם ועליון שאין לנו תפיסה בשורש הרצון האלוקי שלו.

אולם ה"הי רצון" שאנו אומרים קודם הנחתם בהתלהבות, השמחה בלבישתם, הממון שאנו משקיעים ברכישת תפילין מהודרות – כל זה נעשה לפי הדרגה שבה אנו נמצאים באמת, וזה כן נחשב השגה של האדם מהמצוה.

ובזה יבואר מה שהגר"א חילק בין השכר של ההכנה למצוה של עקידת יצחק – שמזה אנו נהנים בעולם הזה, כי המסירות נפש של אברהם אבינו היא מציאות שהשתרשה באישיותו, ועל זה אנו מבקשים ש"כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו, כן יכבשו רחמיו את כעסך מעלינו", אבל את השכר על עצמותה של המצווה אין לנו כלים ויכולת להשיג כאן בעולם הזה.

באמצעות המצוות אנו מתחברים לאור עליון

ואמנם, למרות שאת השכר על המצוות נקבל רק לעתיד לבא, בכל זאת יש לנו תועלת ישירה מהם כבר בעולם הזה, והיא: החיבור שהם יוצרים לנו עם הקב"ה.

כי בכדי להתחבר לאור העליון של הקב"ה, וכך להשיג יותר עמקות והבנה בדברי התורה, עלינו לקיים מצוות ולהתחבר לאור מקיף ועליון שאין לנו בו השגה.

בזה שהאדם מבטל את רצונו האישי ועושה את רצון בוראו, בזה הוא נעשה טפל אליו יתברך, ומתחבר אליו חיבור פנימי שמעל להשגה השכלית הפשוטה - כבן המחובר לאביו.

אנו רואים במציאות שיש קשר עמוק בין אב לבנו, עד שהבן משתוקק להיות כמו אביו בכל דבר. מה עניינו של הקשר הזה?

זהו קשר לא הגיוני, משהו אלוקי שלא ניתן להסביר.

אם אדם יאמץ ילדים שאינם שלו, ויגדל אותם מיום לידתם, לא ייווצר ביניהם קשר כמו של אב ובנו האמיתי.

כשאביו של אדם נפטר, הוא מרגיש תחושת נתק עצומה, גדולה לאין ערוך מזו שהיתה לו כשחברו הטוב ביותר נפטר.

כך היא המציאות: הקב"ה יצר חיבור עמוק ופנימי בין אב לבנו, חיבור שהוא מעל התפיסה השכלית ההגיונית שלנו. ובאמצעות חיבור זה עוברת המסורת מהאב לבנו.

ובזה מבואר מה שמצינו בזהר הקדוש¹³⁹, שבאמצעות קיום תרי"ג מצוות האדם רוכש לעצמו 'מלבוש' המקיף את נשמתו. וכאשר הוא מגיע לגן עדן, כל ההשגות שלו בתורה נעשות רק באמצעות אותו מלבוש.

מדוע יש צורך בלבוש הזה? מה עניינו?

אלא שה'מלבוש' הקדוש שהאדם מקבל באמצעות המצוות, הוא מכניס את האדם ל'אטמוספירה רוחנית' מרוממת, אשר בתוכה יש לו יכולת לספוג עוד עומקים מדברי התורה.

וזה הכוונה שהמצוות נחשבות ל'אור המקיף', הם אינם נספגות באדם עצמו, אך הם מאפשרות לו להגדיל את כלי חשיבתו ולהבין עוד יותר את דברי התורה הקדושה שהם בבחינת 'אור פנימי', אשר יספגו באישיותו של האדם, כמבואר לעיל.

ככל שנרבה ונהדר בעשיית מצוות, כך נהפך לקדושים יותר ותהיה לנו יכולת גדולה יותר להשיג בתורה. ואם חלילה להיפך, האדם יחטא וילבש מחמת זה 'בגדים צואים', הרי זה ישפיע בוודאי לרעה על יכולת ההשגה וההפנמה של דברי התורה בתוכו.

139. ויקהל רי ע"א.

גדול "תלמוד שמביא לידי מעשה"

מעתה נפרש את המשפט שסיכמו החכמים בעלית בית נתזה: "גדול תלמוד, שהתלמוד מביא לידי מעשה".

מחד המעשה בעצמותו הוא גדול יותר, שכן הוא נוגע בשורש הרצון האלוקי שהוא עליון ביותר.

אך מאידך, התכלית של הספיגה לתוך האישיות - מתקיימת רק בלימוד התורה ולא במעשי המצוות. כי במעשי המצוות אין לנו באמת השגה, הם בבחינת 'אור מקיף' ולא נעשים חלק מהאישיות שלנו. ורק באמצעות דברי התורה שהם 'אור פנימי' החודר בתוכנו, נוכל לספוג לתוכנו את האור האלוקי.

ודאי שלתורה יש גם חלק של 'אור מקיף' שהוא עליון יותר ממה שאנו תופסים כיום. אבל עיקר עבודתנו בלימוד התורה הוא להשיג עוד ועוד חלקים מהאור המקיף, ולהפוך אותם לאור פנימי שמאוחד בעצם האישיות והשכל שלנו.

אך על פי מה שנתבאר שעיקר תכלית האדם היא לספוג לתוך אישיותו את ההיגיון האלוקי שבתורה, אלא שבכדי לזכות לכך מוכרחים להקדים את מעשי המצוות שמחברים אותנו לאטמוספירה מרוממת שבה ניתן להשיג יותר עומק בדברי התורה, יתבאר באופן נפלא מאמרם ז"ל: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

כי למרות שהתכלית היא ללמוד תורה, אבל לא כל סגנון לימוד פועל זאת. כי יש 'תלמוד' שהוא ידע 'יבש' שלא נספג באדם, בבחינת 'חכמה'. אבל יש 'תלמוד' טהור של אדם הלומד תורה לשמה וכל עניינו הוא לגעת בנקודת הרצון של הקב"ה, כל כולו עוסק בלהבין מהו רצונו יתברך, והוא חותר להעפיל ולהשיג את 'סוד המעשה', וזה הכוונה "תלמוד המביא לידי מעשה".

ועל תלמוד כזה ניתן לומר "גדול תלמוד", כי הוא תכלית כל הבריאה.

מדוע התורה מגינה גם כשלא עוסקים בה?

כזה נבין דבר נפלא.

הגמרא אומרת¹⁴⁰:

מצוה, בעידנא דעסיק בה - מגנא ומצלא, בעידנא דלא עסיק בה - אגוני מגנא, אצולי לא מצלא.

תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה - מגנא ומצלא.
מדוע התורה מצילה יותר מהמצוה?
אלא שהתורה שנספגת בתוך האדם, נעשית חלק ממנו ממש, ועל כן היא נמצאת עמו
גם כשהוא לא ממש עוסק בה.
לעומת זאת המצוה, שאין לנו השגה בעומק הרצון שבה, אינה נספגת באישיות שלנו,
ולכן היא מצילה רק בשעה שעוסקים בה בפועל.

הלומד תורה לשמה מקבל שכר אף בעולם הזה

כמו כן יבוארו בזה דברי רבי מאיר¹⁴¹ :
כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה!
וקשה, הרי קיימא לן ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"?!
אלא, בשונה מהמצוות שהאור האלוקי שבהם לא נספג בנו כיום, לימוד התורה כן ניתן
להנות ממנו גם בעולם הזה, משום שהוא כן נספג בתוכנו ונעשה חלק מאיתנו, ועל
דבר כזה ניתן ליטול שכר גם בעולם הזה.

תכלית העקדה

חיים של קידוש השם

הסוגיא שחותמת את פרשת וירא, היא עקידת יצחק¹⁴²:

והאלקים נסה את אברהם.. ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת
את יצחק, ולך לך אל ארץ המדיה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר
אמר אליך:

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלקים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף
את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים: וישלח
אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו:

ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים.. אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו
מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך
ממני: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו וילך
אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו:

הגמרא מספרת שלפני העקידה היה ויכוח בין יצחק לישמעאל, שבעקבותיו הגיע
הציווי על עקידת יצחק¹⁴³:

"ויהי אחר הדברים האלה" - אחר דבריו של ישמעאל ליצחק.

אמר לו ישמעאל ליצחק: אני גדול ממך במצות, שאתה מלך בן שמונת
ימים ואני בן שלש עשרה שנה.

אמר לו: ובאיבר אחד אתה מגרה בי? אם אומר לי הקדוש ברוך הוא, זבח
עצמך לפני - אני זובח.

מיד - "והאלקים נסה את אברהם".

ישמעאל טוען שהוא גילה 'מסירות נפש' למען ה' יותר מיצחק - שהרי הוא מל את
עצמו בגיל מבוגר כשכבר יש לו דעת ויכולת להתנגד.

ויצחק כנגדו משיב ואומר - אילו הקב"ה יבקש ממני - גם את כל גופי אתן לו!

142. בראשית כב, א-ב; ט-יג.

143. סנהדרין פט ע"ב.

כיצד ניתן להבין את מסירות הנפש של הישמעאלים?

לכאורה אנו באמת מוצאים אצל בני ישמעאל כוח עצום של מסירות נפש שאינו מצוי אצל אומות אחרות. הם הולכים עם אמונתם ודרכם 'עד המוות' ממש ולא בלשון מליצה. קשה להתעלם מכך.

כיצד ניתן להבין את הכח האדיר הזה? ! האם מדובר באנשים ערכיים כל כך, עד שמוכנים למסור נפש על האמונה שלהם? !

במאמר לפרשת לך לך¹⁴⁴ ביארנו את החיסרון במסירות הנפש של בני ישמעאל – בכך שהיא באה ממקום של נפרדות, גאווה ותחושה ש'אני מסרתי נפשי'... ולעומת זאת אנו מבקשים לעשות מסירות נפש מתוך התבטלות בלא נפרדות ותפיסת מקום עצמי.

במאמר הנוכחי נבאר זווית הסתכלות נוספת על ענין זה.

מדוע יצחק ביקש לצאת חי מהעקידה?

ענין פלא מצינו בעקידת יצחק.

מצד אחד מפורסמים דברי המדרש¹⁴⁵ :

בשעה שבקש אברהם לעקוד יצחק בנו, אמר לו: אבא, בחור אני, וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, ושמא תפסל השחיטה ולא תעלה לך לקרבן! – אלא כפתני יפה יפה.

ומצד שני מצינו באבות דרבי נתן¹⁴⁶ :

באותה שעה היה יצחק מסכים בפיו, ובליבו היה אומר: 'מי יצילני מיד אבי, אין לי עוזר אלא הקב"ה, שנאמר: "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ".

ועל דרך זה מצינו בנוסח הסליחות שאומרים¹⁴⁷ :

מי שְׁעָנָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּהַר הַמִּזְבֵּחַ הוּא יְעֲנֵנוּ.

מי שְׁעָנָה לְיִצְחָק בְּנוֹ כְּשֶׁנֶּעֱקֵד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, הוּא יְעֲנֵנוּ.

144. מאמר "צמיחת הגאולה רק לאחר גלות ישמעאל".

145. בראשית רבה נו, ח.

146. אדר"נ כתב יד, מובא בתורה שלימה כב, ז אות צב. וכעין זה בילקוט שמעוני וירא אות קא ד"ה ויעקב.

147. במשנה תענית טו ע"א מובא רק החלק הראשון של תפילת אברהם, ואילו תפילת יצחק היא הוספה של הפייטן.

ובר"ן הביא בשם הירושלמי¹⁴⁸, שתפילתם של אברהם ויצחק היה "על הצלתו של יצחק".

ויש כאן פלא גדול וסתירה מפורשת:

האם יצחק אבינו לא היה מעוניין למות וביקש 'מי יצילני מיד אבי', או שביקש 'כפתני יפה יפה' כדי שיעלה הקרבן לרצון? ! האם הוא רצה את העקידה והסכים לה בלב שלם – כמו שאמר לישמעאל, או ביקש והתחנן להינצל ולהימלט ממנה בחיים? !

אמנם יש המבארים¹⁴⁹ שאברהם ויצחק לא התפללו בזמן העקידה על הצלתו של יצחק, אלא התפללו שיצחק יצליח למסור את נפשו בכוונה שלימה בלא עירוב מחשבות פסולות, או שביקשו שזכות אותה עקידה תעמוד בעת צרתם לזרעו של יצחק.

אך בדברי ה'אבות דרבי נתן' והירושלמי מפורש, שבקשתו היתה להינצל מהעקידה¹⁵⁰, ולכאורה זה פלא גדול מאוד.

מהו המושג 'אפרו של יצחק', והרי לבסוף הוא לא נשחט?

נקודה נוספת שיש להתבונן בה בקשר לעקידת יצחק:

חז"ל במספר מקומות מזכירים את 'אפרו של יצחק' שנשאר במקום העקידה, ועומד לזכותנו במשך הדורות.

במקום אחד אמרו¹⁵¹:

"ובהשחית ראה ה' וינחם". מאי ראה? – אפרו של יצחק ראה, שנאמר "אלהים יראה לו השה".

ובמקום אחר אמרו¹⁵²:

ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד? – כדי שיזכור לנו אפרו של יצחק.

148. תענית פ"ב ה"ד. מובא גם בתוספות יום טוב שם.

149. ראה מהרש"א ח"א תענית שם, של"ה תורה אור על הפסוק 'אלהים יראה לו השה', שמות רבה כג, ד; ועוד.

150. בנוסף יש להעיר על המפרשים שמדובר בתפילה על זרעו של יצחק, שהרי אם יצחק נעקר ונשחט, לא יהיה לו זרע, ומה שייך להתפלל תפילת שוא על זרעו.

151. ברכות סב ע"ב.

152. תענית טז ע"א.

ובדומה לכך אמרו בזוהר הקדוש¹⁵³:

בשעתא דישוראל בְּעָקוּ [-בצרה] - סליק אפרו של יצחק קמיה, דאי
חייבין שרפה אשתזיבו בגיניה.

צריך להבין מה המשמעות של ההתייחסות ל'אפרו של יצחק', והרי אנו יודעים
שלבסוף הוא נשאר בחיים ולא נשחט, ואם כן – מהו אותו 'אפרו של יצחק'?!
אמנם ניתן לפרש שהכוונה על האפר של האיל שהוקרב תמורת יצחק. אבל בוודאי יש
מקום להבין את הלשון 'אפרו של יצחק' כפשוטו, וצריך ביאור.

דברי המדרש שנשמת יצחק פרחת וחזרה בזמן העקידה

בפרקי דרבי אליעזר¹⁵⁴ אנו מוצאים מקצת תשובה על כך. חז"ל מספרים שאכן יצחק
מת בזמן העקידה אלא שמיד חזר לחיות:

כיון שהגיע חרב על צווארו, פרחת ויצאה נפשו של יצחק.

וכיון שהשמיע קולו מבין הכרובים ואמרו לו 'אל תשלח ידך', פשטה חזרה
לגופו.

מיד קם ועמד יצחק על רגלו, וידע יצחק שכך המתים עתידים להחיות,
ופתח ואמר "ברוך אתה ה' מחיה המתים".

לא מדובר על סתם 'התעלפות' מתוך פחד, שהרי חז"ל מסיימים שמה שאירע שם
מקביל ממש לתחיית המתים. כלומר, היתה שם מיתה ממש. נשמתו הסתלקה - וחזרה.

לפי זה אנו יכולים לומר, ש'אפרו של יצחק' הוא האפר של הנשמה הראשונה
שהסתלקה וכביכול נעשתה לאפר.

אולם עדיין קשה: הלא אותה נשמה שהסתלקה, חזרה לבסוף! ואם כן, מהיכן הוא
ה'אפר'?!
* * *

153. ח"ג רעיא מהימנא לג ע"א.

154. פרק לא.

כיצד כל אחד יכול למסור נפשו על קידוש ה'?

בכדי לבאר את כל התמיהות שהעמדנו, נברר את מהות מצוות קידוש ה'.

נאמר בפסוק¹⁵⁵:

"וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶּם: הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים".

ופירשו בספרא¹⁵⁶:

"הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" - על תנאי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתמסרו עצמיכם לקדש את שמי.

וכך פוסק הרמב"ם להלכה¹⁵⁷:

כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

בפשטות, תוכן המצוה הוא שכאשר יזדמן לאדם מקרה שהגוי מכריח אותו לעבור עבירה (מאותם עבירות שצריך למסור בהם נפש), על היהודי להעדיף את קיום רצון ה' על פני הרצון הטבעי לחיים. ובכך הוא מקדש את ה' ומראה את החשיבות של קיום רצונו והעליונות שלו על חיי העולם הזה.

אולם לפי זה לכאורה מדובר במצוה נדירה ביותר, שאין לאדם יכולת לקיים אותה מצד עצמו. ורק כאשר הגוי מחליט להכניס את היהודי למצב מיוחד שכזה - מתעוררת האפשרות לקיום המצוה.

ואכן כך משמע מלשונו של רבי עקיבא¹⁵⁸:

כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה "בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך", אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו.

אולם קשה מאוד לומר כך. שהרי כאמור, הקב"ה הוציאנו ממצרים "על תנאי שתמסרו עצמכם לקדש את שמי". וכי התנאי ניתן על מקרים נדירים בלבד?!

הרי מדובר על מצוה ש"כל בית ישראל מצווין עליה". וכלשון הרמב"ם באיגרת השמד: "כל איש מישראל חייב בקידוש ה'".

155. ויקרא כב, לב-לג.

156. אמור פ"ט ה"ו.

157. יסודי התורה פ"ה ה"א.

158. ברכות סא ע"ב.

ולכאורה תמוה לומר שזו מצוה שתלויה בנסיבות חיצוניות ורק בסיטואציה רחוקה ניתן לקיימה.

כיצד ניתן להגדיר את עצם המוות של יהודי בקידוש ה'?

שאלה נוספת שנידונה בבתי המדרש¹⁵⁹, היא: מה דינם של כל אותם רשעים שמתו על ידי גוים תוך כדי אווירת החטאים שעסקו בהם רח"ל?

שאלה דומה היתה בזמן השואה האיומה, אז הרגו הנאצים כל יהודי באשר הוא, אפילו אם אינו מקיים מצוות. הם לא ביקשו להמיר דת, אלא לכלות את זרע ישראל מחמת עצם היותם שייכים לגזע היהודי.

מפורסם בשם צדיקים שאמרו: 'יהודי שנהרג על ידי גוי - נעשה קדוש'.

בשו"ת 'ממעמקים'¹⁶⁰ כתוב שרבי אלחנן וסרמן הי"ד הורה לבנו רבי נפתלי ולשאר הנרצחים בשואה, שעליהם לגשת אל מותם בשמחה, ולברך את ברכת "על קידוש השם" כדין מי שהורגים אותו על קידוש ה'.

ולכאורה תמוה, מהו הקידוש ה' בכך שיהודי מת?

אכן, אילו היה מת למען שמירת הדת, מובן שבהסכמתו למיתה הראה את עליונותו וקדושתו של הקב"ה. אך אם הוא מת בלי כל סיבה נוספת על עצם זה שהוא יהודי, הרי אדרבה - לכאורה זהו חילול ה'!

איך יתכן שהישמעאלים מוסרים נפש על ברית מילה ובכל זאת פגומים בזנות יותר מכולם?

כדי להבין זאת, נעבור לסוגיא נוספת: מסירות הנפש של בני ישמעאל.

כבר שאלנו בתחילת המאמר: מה הביאור בכך שבני ישמעאל מוסרים נפש על אמונתם והשקפתם, האם הם כה ערכיים ונעלים?

שאלה נוספת עליהם:

מצד אחד הם מקפידים לקיים ברית מילה, אמנם בלא פריעה, אך הם מלים בגיל שלש עשרה.

159. לאחר אירוע הדמים שהתרחש בשמחת תורה תשפ"ד, בו נרצחו באכזריות מאות יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות.

160. ח"ב סי' ד.

מאידיך – יסוד הברית פגום אצלם מאוד ! עד כדי שאמרו חז"ל¹⁶¹ :
 עשרה קבים זנות ירדו לעולם, תשעה נטלה ערביא, ואחד כל העולם כולו.
 מה שהערכים נטלו 'תשעה קבין זנות', פירוש הדבר שה'סוגיא של זנות' נמצאת אצלם.
 ואכן הם ידועים כשפלים ביותר בעניינים אלו, עד כדי חטאים עם בעלי חיים.
 ותמוה ! הלא הם מקפידים על ברית מילה שהיא תיקון מידת היסוד, והם אפילו
 מגזימים בכך עד כדי שיש אצלם מושג של 'מילת נשים' - כיצד יתכן שדוקא באותו
 מקום הם פגומים בשיא הפגם ? !

הישמעאלים שואבים את החיים שלהם מהמוות

נאמר יסוד גדול בענין 'מסירות הנפש' של הישמעאלים.
 ונקדים מה שסיפר אדם העוסק בצבא ומלחמה :
 כשמחבל יוצא לעשות פיגוע ולהרוג יהודים, הוא יוצא על דעת להרוג ולהיהרג,
 והתחושה הזו שהוא הולך למסור את נפשו ולהיות 'שאהיד', ממלאת אותו
 ב'אדרנלין' של חיות, והוא רץ מתוך טירוף להרוג עוד ועוד אנשים עד שהוא
 נופל בעצמו שדוד.
 אולם מתברר שאם אותו מחבל - שהיה מלא אדרנלין של חיות במשך כל זמן
 מסע ההרג - נתפס ונופל בשבי, מאותו רגע הוא נהפך לחלש כמו זכוב ! הוא
 נעשה מפוחד ומוג לב, ואפשר להוציא ממנו בחקירות כל מה שרוצים...
 כיצד ניתן להבין את המהפך הדרמטי הזו - מאדם מלא חיות-חייתית בוערת,
 לאדם עם אישיות מחוקה לחלוטין ? !

התשובה היא נוראה -

אצל בני ישמעאל, המוות הוא החיים.
 הם שואבים את החיות שלהם מהמוות. האנרגיה של 'להרוג וליהרג' היא זו
 שממלאת אותם בחיות בוערת. ובלא זה - הם מאבדים את כל אישיותם והוייתם.
 אחד מגדולי שונאי ישראל התבטא :
 "הבעיה של היהודים, שכפי שהם אוהבים את החיים, כך אנחנו אוהבים את
 המוות. המוות של אחרים והמוות שלנו".

¹⁶¹. קידושין מט ע"ב.

גם כל סגנון החיים של הישמעאלים הוא בחינת מוות חסרת חיות. הכל גס ועבה בלי טיפת עדינות וחיות פנימית.

הם חסרי יכולת לחוש בתענוגים דקים ועדינים. לא ניתן למצוא אצלם מסעדות אנינות טעם, או מוזיקה עדינה ויצירות אומנות.

אפילו אלו מתוכם שיש להם ארמונות מפוארים, יש שם אלמנטים שממש לא מתאימים לאווירת בית פאר, ואכמ"ל.

הם עוסקים בעבודות מסוכנות בלי שום הרגשה של פחד או חשש מהמוות. כי באופן כללי החיים זולים בעיניהם.

הדת הישמעאלית היא דת המוות

מתברר שהבעירה הפנימית שלהם 'למסור נפש', אינה באה ממקום של התרוממות וחיבור למקור רוחני גבוה, אלא מתוך חיבור פנימי למוות.

גם המסירות נפש שלהם על קיום הברית מילה נובעת מאותה תפיסה, שאלוקיהם אוהב את המוות. דוקא בגלל שיש להם תאוה וחיות כל כך גדולה במקום זה – וזאת מחמת גסותם ופחיתותם, לכן הם מבינים שעניינה של המילה הוא 'להמית את עצמם' על ידי המילה שממעטת את כוח התאוה¹⁶².

בבחינת "מה לי קטלא כולה ומה לי קטלא פלגא"¹⁶³.

לא יפלא איפה ש"המוות נותן להם חיות. ודתם היא דת המוות".

אצל יצחק אבינו המוות הוא רק בסיס לחיים מחודשים

לעומת זאת, אצל יצחק אבינו – בשונה מישמעאל, המוות אינו מטרה, ובוודאי שאי אפשר לשאוב ממנו הרגשת חיות. אלא המוות הוא רק הבסיס לחיים האמיתיים. ונבאר –

בחטא אדם הראשון הטיל הנחש זוהמא בחוה, ומחמת כן בכל תולדותיה יש בחינה של רע, והיצר הרע שוכן בתוכם ממש, והוא פועל כל העת להוריד את האדם מטה ברוחניות ופוגם תדיר בעבודת ה'.

162. רמב"ם מו"נ ח"ג פרק מט.

163. בבא קמא סה ע"א.

כל עובד ה' באמת, חפץ 'להמית' מתוכו את חלקי החיים הפגומים הללו המפריעים לו בעבודת ה' וגורמים לו להיות חומרי, בכדי ליצור חיים חדשים רוחניים נעלים ומתוקנים.

וכך אצל יצחק אבינו ע"ה, ה'עקידה' היתה דרך להמית את קליפת הזוהמא שגורמת לחטאים, ולהתחיל את החיים האמיתיים זכים ונקיים.

וזה גם עניינה של מצות ברית מילה: הורדת הערלה לא מיועדת להמית את האדם במידה מסוימת, אלא היא נועדה לסלק את הנפרדות של האדם שנובעת מתאוות הערלה, ולאפשר לו חיבור אמיתי ופנימי יותר, וזה נעשה באמצעות ה'פריעה' שאחרי המילה¹⁶⁴.

ואכן הישמעאלים כידוע מלים ולא פורעים, כי חסר אצלם החיבור לחיים האמיתיים, וממילא כל פעולתם היא רק המתה עצמית, ללא קבלת חיות חדשה במקום החלק המת.

במאמר לפרשת לך לך¹⁶⁵ הובאו דברי הזוהר שכמו שהמילה של הישמעאלים היא "ברית ריקנית", כך הם גם זוכים לארץ ישראל רק כשהיא במצב ריקני. ביאור הדבר, שמילה ללא פריעה היא מעשה חיצוני בלי חיבור לתוכן פנימי, וכך גם חלקם בארץ ישראל הוא בחיבור לאדמה החיצונית ללא החיות שהקב"ה נוסך בתוכה.

בזמן העקידה פרחה נשמה אחת וחזרה נשמה אחרת

כעת ניתן להבין מה אירע ליצחק אבינו במהלך העקידה.

הנשמה שפרחה ממנו והנשמה ששבה אליו, אלו שתי נשמות שונות!

הנשמה הראשונה שהיתה מושפעת מזוהמת חטא אדם הראשון פרחת ממנו, ותמורתה נכנסה בו נשמה אחרת, גבוהה יותר, נקיה וזכה.

ועל כך התפלל יצחק בעת העקידה: להצליח למות ולחיות מחדש גם יחד!

"כפתני יפה יפה" – כדי להמית את בחינת החומריות והנפרדות שבי, ויחד עם זאת –

¹⁶⁴. ראה בית הלוי בראשית יז, א. וז"ל: "דהחיתוך הוא הסרת הערלה מעליו, וכזה מוציא עצמו מכלל הכותים שנקראו ערלים. ואחר כך באה ה'פריעה' והוא לאות ברית קודש להתקשר ולהתקדש בקדושת ישראל להיות עם אחד, ועל זה אנחנו מכרכים בכרכות המילה "וצאצאיו חתם באות ברית קודש", דהחיתום של הברית באה על ידי הפריעה".

¹⁶⁵. מאמר "צמיחת הגאולה רק לאחר גלות ישמעאל".

“הצילני מיד אבי” – בכך שאזכה בסופו של דבר לחיים מחדש עם נשמה זכה ומתוקנת, בקומה רוחנית עליונה יותר.

לאור זאת מובן היטב שתחיית המתים לעתיד לבא תהיה בזכות יצחק אבינו, וכך גם הירושה שלנו המחודשת בארץ ישראל. כי אז יתגלה שמטרת המוות שלנו היה רק בכדי להמית את הגוף החומרי ולשוב לארץ בעת התחיה בגוף מתוקן ורוחני¹⁶⁶. וזה בדיוק עניינו של יצחק אבינו.

הדמיון בין 'אפרו של יצחק' לעבודת הקרבנות

זהו “אפרו של יצחק” שצבור ומונח לזכות עם ישראל במשך כל הדורות. מדובר על האפר של הנשמה הראשונה שהסתלקה, האפר של בחינת הזוהמא והנפרדות, שיצחק הצליח להמית.

והנה, חז”ל אומרים שמקום המזבח הוא כאותו מקום שבו ניצב אפרו של יצחק¹⁶⁷. ולכאורה מה הקשר בין הקרבנות שמקריבים במזבח, לאפרו של יצחק. אלא שבשניהם מתקיים אותו תהליך, וכפי שמבאר הרש”ר הירש את התוכן הרעיוני של עבודת הקרבנות¹⁶⁸:

לכל בהמה ישנה תכונה מיוחדת לה: הכנעה לכבשים, עזות לשעירים, כוח ועמל לפרים. ואלו הם תכונות בהמיות.

בהקרכת הבהמה, אנו לוקחים את תמצית הדם שנושא את הנפש הבהמית והחומרית, וזורקים אותו על המזבח, להעלותה להיות קודש לה, והאדם מקדיש את אותה התכונה להופכה לתכונה חיובית בעבודת ה', כגון הכנעה לה, ועזות דקדושה ועמל התורה.

ולאחר מכן, נוטלים את הבשר החומרי והגס של הבהמה, ומעלים אותו להיות אשה ריח ניחוח לה, שאף הוא יצטרף להמרת הנפש הבהמית לנפש רוחנית.

וזה בדיוק גם מה שאירע בזמן העקידה – יצחק נטל את הנפש החומרית שהיתה לו, והעלה אותה למדרגה עליונה וחדשה: להיות אדם שחי רוחניות, בלי שום נפרדות וחומריות.

166. ראה דרך ה' לרמח”ל ח”א פ”ג אות ט.

167. זבחים סב ע”א.

168. וכפי שהרחבנו בספר 'להבין – עבודת הקרבן'.

הסיבה להקפדה של יצחק על כשרות מעשה השחיטה בעקידה

בכך אנו יכולים להבין את הקפדתו הנמרצת של יצחק אבינו על כשרות מעשה השחיטה בעקידה.

כפי שהובא מדברי המדרש, שיצחק אמר לאביו¹⁶⁹:

אבא, בחור אני, וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, ושמא תפסל השחיטה ולא תעלה לך לקרבן! – אלא כפתני יפה יפה!

כשנתבונן, נבחין שזה היה הפרט היחיד שבו יצחק השתתף בעקידה. בכך שביקש להעקד יפה יפה. מלבד זאת, הכל היה מעשה של אברהם אבינו, ויצחק היה פסיבי שרק 'לא התנגד', דבר הדורש ביאור.

ועוד תמוה, מה הענין בהקפדה היתירה על כשרות מעשה השחיטה, וכי מדובר כאן בבהמה שצריכה לְהֵאָכֵל? ! הלא הענין במסירות נפש הוא עצם ההריגה של האדם על פי רצון ה', ומה נפקא מינה באיזה צורה הסתיימו חייו? !

אלא הסבר הדבר הוא כאמור –

יש מוות שהוא מיתה לשם מיתה. ויש מוות שהוא בסיס והכנה לחיים רוחניים ומרומים יותר.

כשבהמה מתה בסתמיות ונעשית נבילה, היא יורדת מדרגת 'חי' לדרגת 'דומם'.

אבל כשבהמה מתה על ידי 'מעשה שחיטה' שנעשה באמצעות ישראל כשר, הרי היא מתעלה מדרגת 'חי' לדרגת 'מדבר', והיא ראויה שבשרה יֵאָכֵל ויהפך להיות חלק ממצאות גופו של האדם.

ולכן צריך שמעשה השחיטה יעשה דווקא על ידי ישראל, כי במעשה השחיטה הוא מרומם אותה לדרגה גבוהה יותר.

ויתירה מכך – אם היא נשחטה בכוונה שתהיה 'קרבן' לפני ה', הרי שהמוות שלה הוא עליה כפולה! – עליה ממצאות גשמית ובהמית, למציאות קדושה ורוחנית.

באותה מידה – אילו עקידת יצחק תהיה בלי שיתקיימו פרטי הדין במדויק ועם פגם במעשה השחיטה, הרי זה ירידה מיותרת אל המוות. אבל כשמעשה השחיטה יתקיים בדקדוק וכפי פרטי הציווי, או אז תהיה כאן עליה רוחנית, וזה ישמש בסיס לחיים נעלים יותר.

ובזה יבואר שהמסירות נפש שלנו למות על קידוש ה' אינה מוגדרת 'ירידה' אל המוות, אלא היא 'עליה' למדרגה של חיים עליונים יותר. וכפי שמגדיר הרמב"ם באגרת השמד:

169. בראשית רבה נו, ח.

והאיש שיזכהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת, כלומר שנהרג על קדושת השם, אפילו היו עוונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו, הוא מעולם הבא, ואפילו לא היה תלמיד חכם.

ניתן למסור נפש על קידוש השם בכוונה ומחשבה

שאלנו, כיצד ניתן לקיים את מצוות קידוש ה' בכל עת, מבלי להידרש לסיטואציה הנדירה של גוי שיאיים עלינו במוות.

בכתבי האריז"ל מבואר שכל אדם יכול וצריך למסור את נפשו אל ה' במחשבה ובכוונה.

האריז"ל מציין שצריך לכוון למסור נפש בכמה זמנים בתפילה: באמירת קריאת שמע, ובזמן הייחוד שבקדושה של מוסף בשבת ובמועדים, ובפרט בקדושת מוסף של שמיני עצרת, שאז הוא הייחוד החזק ביותר מכל השנה.

לאור מה שביארנו, פירוש הדבר הוא – האדם צריך למסור את חייו הגשמיים והחומרים, המנותקים והנפרדים מה', ולהמית אותם. ותחת זה להתחיל חיים חדשים ורוחניים, חיים של דביקות בה' מבלי חציצות.

כל אחד מאיתנו צריך לעבור בתוך עצמו 'עקידת יצחק'. להפריח את הנפש החומרית ולהפוך אותה לאפרו של יצחק', ולפתוח בחיים חדשים ורוחניים מלאי דביקות וקדושה.

וזהו עומק דבריו של הרמב"ם "שכל איש מישראל חייב בקידוש ה'".

כשהגוי הורג יהודי, יש לו יכולת להוכיח שהוא 'קדוש' ולא שייך לעולם הזה

אמנם, כל אדם יכול להגיע למדרגת מסירות נפש על קדושת ה' באמצעות מחשבה וכוונה בזמן אמירת קריאת שמע וכיוצ"ב, אבל ישנה דרגה גדולה מזה – והיא בשעת מיתה ממש.

ונקדים לכך מה שכתב בעל ה'מכתב מאליהו' לבנו על חורבן העיר קלם¹⁷⁰:

רבים שאלו ותמהו: מה בצע במיתות הללו?

אילו מתוך גזירת השמד מתו, ומסרו נפשם על קדושת שמו, הלא דבר

הוא. אבל הרוצחים הללו לא לאמונה דרשו, אלא להשמיד להרוג ולאבד כמאמין כמומר, ולהמית את כולם על שנולדו יהודים! וכי מה ענין יש בזה? הן גם האפשרות לקדש את שמו יתברך לא ניתנה להרוגים! ואם כן, על מה ולמה?
תמיהה רבתי.

אבל אנשי האמת המה ידעו פשר דבר.

לא נסיון של שמד היה המכוון, ולא לקדש שם שמים לעיני העמים. אלא הנסיון היה לברר מי הוא זה אשר יקדש את ה' בתוך לבב עצמו, ויהפוך את לבבו כולו אליו יתברך מבלי השאיר כלום. ואשר ישמח באמת ביסורי מוות האיומים שמחה שלימה של אושר הדביקות בה'.

הרב דסלר זצ"ל מגדיר ש"הנסיון היה לברר מי הוא זה אשר יקדש את ה' בתוך לבב עצמו". בדבריו הוא פותח לנו שער חדש למושג מסירות נפש על קידוש ה', 'בתוך לבב עצמו'.

ונבאר -

כשגוי הורג יהודי, ניתן לראות זאת בשני פנים: אפשר לחוש ירידה ואיבוד של כל המציאות. מוות וחדלון.

ואפשר להרגיש עליה והתרוממות לקומה עליונה יותר. לחוש בכך הזדמנות שהקב"ה שלח את אותו רשע נתעב כדי להפריד את האדם מהרע וההסתר שיש בעולם הגשמי הנפרד, ולהעלותו לקומה רוחנית יותר, לחיות חיי דביקות בה'.

כשהגוי בא להרוג יהודי, על כך שהוא יהודי, הוא אומר דבר אחד: אין לך מקום וזכות לחיות בעולם הזה!

וכעת יש ליהודי מבחן מה הוא מגיב בתוככי חדרי ליבו:

האם הוא מרגיש שהגוי עושק אותו וגוזל ממנו את חייו, ומוריד אותו לשאול תחתיות.

או שמא הוא מהנהן בהסכמה לגוי, ומאשר: אכן העולם החומרי והנפרד הוא לא המקום של החיים האמיתיים שלי. ואם נגזר עלי להילקח מכאן, הרי אני מוכן ומזומן לעבור אל החיים האמיתיים שבעולם הבא.

מי שמקבל את המיתה של הגוי בהתייחסות נכונה - שעיקר החיים האמיתיים הם החיים הרוחניים בצל ה', הרי הוא מוכיח בכך על היותו "קדוש", כלומר, מופרש ומובדל מהעולם הזה, ושייך לקומה גבוהה יותר.

הוא לא נהפך לקדוש, אלא הוא גם מתברר כקדוש.

בענין האמירה הרווחת שמי שנהרג על ידי גוי נעשה 'קדוש', יש כמה דעות ושיטות באחרונים. ודעת המהר"ח אור זרוע¹⁷¹ שרק "מי שנהרג מתוך צדקו בידי גוים" הוא שנקרא 'קדוש', אבל מי שנהרג מתוך רשעו, אמנם מתכפר לו חטאו ומתאבלים עליו, אבל אינו נקרא 'קדוש'.

שיטה זו הגיונית ומסתברת, והיא עולה בקנה אחד עם מה שנתבאר בזאת.

הצדיק במשך כל חייו מקדש את ה' ומאמין שהחיים האמיתיים הם לא בעולם הזה החומרי. הוא חי 'חיי עולם הבא'. ומובן שבשעה שבא הגוי להרוג אותו, הרי הוא מוסיף קדושה על קדושתו, ומוכיח על היותו 'קדוש' ומופרש מחיי העולם הזה.

לעומת זאת מי שחי ברשעו וכל חייו היה מחובר לעולם הזה, הרי המוות שלו הוא ירידה וחילון, וקשה לקבוע שמחמת עצם המוות הוא נעשה ל'קדוש', ואך מצד עצם היסורין שבדבר נעשה לו זיכוך וכפרה.

למסור נפש למות באהלה של תורה

כיושבי בית המדרש, אנו יכולים לקיים את מסירות הנפש לקידוש ה', על ידי המיתה באוהלה של תורה, וכפי שאמרו חז"ל¹⁷²:

אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה.

וביאר מרן החזון איש זצ"ל¹⁷³:

המיתה שבכאן היא הנטיה מפשוטו של החיים לעומקו של החיים, אל תוך תוכו של החיים. הריגת החיים השטחיים ומיתה של היצר הממלא את כל הגוף.

וכשנזכר להמית את החיים הגשמיים השטחיים והחומריים, ולהתחבר לשם ה', לחיים האמיתיים שהם: "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם", אזי יתקיים בנו האמור בדברי הנבואה האחרונה¹⁷⁴:

171. שו"ת מהר"ח אור זרוע סי' יד.

172. ברכות סג ע"ב.

173. קובץ אגרות ח"א אגרת ג.

174. דברים ד, ד.

והיו לי אמר ה' צבאות, ליום אשר אני עשה סגלה, וחמלתי עליהם כאשר
יחמל איש על בנו העבד אתו:

ספרי מכון להבין

"מכון להבין" שם לעצמו למטרה לחשוף את מעמקי התורה ומצוותיה, ולהנחיל לציבור מבקשי ה' את תוכן הפנימי וטעמן הערב בשפה בהירה, נגישה ונעימה. בדגש על 'דברים המתיישבים על הלב'.

בספרי המכון נעשתה עבודה עריכה יסודית, המנגישה את הדברים על גבי הכתב בשפה עשירה ומבוארת, יחד עם עיצוב מאיר עינים ומרחיב לב.

להבין בתפילה

פרקי עיון והעמקה בביאור מהותם של ברכות תפילת העמידה, להאיר באור בהיר תוכן כל ברכה וברכה מתוך דקדוק מילותיה וסידורם.

"שערי העליה"

ליבון מעמיק ומעשי של התחומים המרכזיים בעבודת ה' - טעם בלימוד התורה ובתפילה, עונג שבת קודש, תיקון המידות וחשבון הנפש, בהגשה בהירה המתיישבת על הלב.

להבין - מבוא לעבודת ליל הסדר

ביאור תוכן הפנימי של מצוות ליל הסדר, מהלך התיקון לפי סדר 'מגיד' ומאמרים מקיפים המאירים את מהות חג החירות * במהדורה זו - נוספה הגדה של פסח מותאמת במיוחד לעורך הסדר

מכון להבין

להבין - אני בינה כרך א'

פרקי הדרכה במעגל השנה
- מועדי ישראל ופרשיות השבוע
טעם והתבוננות בעבודת ה' בדרך העולה מעלה

יומן הימים הנוראים

יומן מסע אל לב הוויית ימי ההתעלות של חודש תשרי
מנתב את הרגשות ומחשבות הקדושה העולים
במהלך הימים הנוראים

להבין - שיר השירים

ביאור פנימי לקשר העמוק שבין כנסת ישראל לאביה
שבשמים
דרכי העליה וההתמודדות במשעולי החיים ובימי הגלות
מבוסס על ביאור הגר"א לשיר השירים

להבין - ביאור עבודת הקרבן

ביאור מקיף למשמעות הפנימית בכל פרט מסדר
עבודת הקרבנות
מבוסס על ביאורי הרש"ר הירש זצ"ל

